

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA I ZAWODOWA PROF. KAZIMIERZA KACZMARCZYKA I PROF. STANISŁAWA NAWROCKIEGO

Okazją do przypomnienia postaci dwóch wybitnych przedstawicieli archiwistyki poznańskiej: prof. Kazimierza Kaczmarczyka (1878–1966)¹ oraz prof. Stanisława Nawrockiego (1925–2000)² był jubileusz 45-lecia utworzenia w Poznaniu oddziału SAP. Dnia 3 grudnia 2010 r. w AP w Poznaniu spotkało się około 70 osób. Byli to – oprócz członków SAP i pracowników archiwum – wykładowcy z Zakładu Archiwistyki Instytutu Historii UAM, przedstawiciele zaprzyjaźnionych organizacji społecznych: Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych, Stowarzyszenia Archiwistów Instytucji Wymiaru Sprawiedliwości, Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Wielkopolskiego Towarzystwa Przyjaciół Książki, Poznańskiego Klubu Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Ostrzeszowskiej. Przybyli również członkowie rodzin Profesorów oraz młodzież – członkowie Studenckiego Koła Naukowego SAP działającego od 1995 r. na poznańskim uniwersytecie.

Uczestników konferencji powitał dyrektor AP w Poznaniu Henryk Krystek. Następnie prezes poznańskiego oddziału SAP Przemysław Wojciechowski dokonał otwarcia wystawy pt. „Profesorowie Kazimierz Kaczmarczyk i Stanisław Nawrocki – wybitni archiwiści poznańscy”. O eksponatach prezentowanych w gablotach i na ekranach opowiedziała komisarz wystawy Monika Proniewicz. Materiały pochodziły ze zbiorów Archiwum PAN, Oddział w Poznaniu, AP w Poznaniu oraz ze zbiorów rodzinnych Profesorów.

Po obejrzeniu wystawy nastąpiło odsłonięcie pamiątkowych tablic ufundowanych przez poznański oddział SAP. Dokonali tego przedstawiciele najbliższych rodzin obu Profesorów. Pan inżynier Czesław Nawrocki (brat prof. Nawrockiego) odsłonił tablicę z napisem „Pracownia Naukowa imie-

¹ Zob. Cz. Skopowski, *Kazimierz Kaczmarczyk 3 II 1878–6 IV 1966*, Archeion, t. 47, 1967, s. 277–280; K. Tymieniecki, *Kazimierz Kaczmarczyk (1878–1966)*, Roczniki Historyczne, R. 33, 1967, s. 283–285; I. Radtke, *Kazimierz Kaczmarczyk (1878–1966)*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, t. 1, Warszawa–Łódź 1988, s. 93–95.

² Zob. J. Wiśniewski, *Prof. dr hab. Stanisław Nawrocki (1925–2000)*, Archiwista Polski, nr 1, 2001, s. 95–96; K. Strykowski, *Stanisław Nawrocki (2 XI 1925–21 XI 2000)*, Archeion, t. 104, 2002, s. 403–505.

nia Prof. Stanisława Nawrockiego”, a pani Elżbieta Grabarczyk (wnuczka prof. Kaczmarczyka) odsłoniła tablicę z napisem „Sala Konferencyjna imienia Prof. Kazimierza Kaczmarczyka”. W obu pomieszczeniach zawieszono portrety Profesorów.

Następnie uczestnicy przeszli do sali konferencyjnej, gdzie prezes zarządu oddziału SAP w Poznaniu otworzył konferencję poświęconą Profesorom.

Jarosław Matysiak w referacie pt. „Prof. Kazimierz Kaczmarczyk – życie i działalność naukowa” ukazał koleje życia i drogę naukową tego wybitnego historyka, archiwisty, wydawcy źródeł i wieloletniego dyrektora AP w Poznaniu (w latach 1925–1939 i 1945–1953). W latach międzywojennych brał on udział w organizowaniu państwowej administracji archiwalnej, uczestniczył w rokowaniach archiwalnych polsko-niemieckich i polsko-austriackich, porządkował archiwum klasztorne oo. Paulinów na Jasnej Górze. W 1909 r. uzyskał na Uniwersytecie Jagiellońskim tytuł doktora, a w 1957 r. tytuł profesora nadzwyczajnego. Był członkiem licznych towarzystw naukowych i społecznych. K. Kaczmarczyk pozostawił po sobie około 140 publikacji z zakresu archiwistyki, historii miast, biografistyki. Wśród nich na szczególną uwagę zasługują źródła archiwalne wydane drukiem: *Libri iuris civilis Cracoviensis 1392–1506* (1913); *Liber scabinorum Veteris Civitatis Thoruniensis 1363–1428* (1936); *Akta radzieckie poznańskie 1434–1470*, t. 1 (1925); *Akta radzieckie poznańskie 1471–1501*, t. 2 (1931); *Akta radzieckie poznańskie 1502–1505*, t. 3 (1948); *Catalogus diplomatum pergameneorum Universitatis Jagiellonicae Cracoviensis* (1953); *Księga ziemska poznańska 1400–1407* (wspólnie z K. Rzymskim) (1960).

Profesor Kaczmarczyk publikował również artykuły na łamach „Archeionu” (m.in. *Literatura archiwalna odrodzonej Polski (1918–1926)*, t. 3, 1928; *Archiwum oo. paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie*, t. 6–7, 1930; *Porządkowanie archiwów klasztornych*, t. 47, 1967).

Jarosław Matysiak przedstawił również uczestnikom konferencji zawartość spuścizny prof. Kaczmarczyka. Spuściznę tę zakupiło Archiwum PAN w 1967 r. od wdowy po Profesorze, pani Józefy Kaczmarczykowej. Objętość materiałów wynosiła wówczas około 4 m.b. akt. W 1997 r., po nabyciu przez poznański oddział Archiwum PAN spuścizny księgarza i wydawcy Jana Jachowskiego, wyłączono z jego materiałów około 2 m.b. materiałów dotyczących K. Kaczmarczyka i włączono do spuścizny. Z Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich pozyskano mikrofilmy korespondencji z lat 1896–1958, którą w 1954 r. twórca spuścizny podarował Ossolineum. W 2009 r. Elżbieta Grabarczyk przekazała w darze 0,28 m.b. akt, a w 2010 r. sprzedała Archiwum PAN 39 fotografii przedstawiających K. Kaczmarczy-

ka, jego współpracowników z okresu międzywojennego oraz AP w Poznaniu przed 1939 r. Rozmiar spuścizny wynosi 5,50 m.b. i obejmuje 368 j.a. Spuścizna – podzielona na osiem grup – zawiera materiały z lat 1769–1966.

Kolejnym elementem konferencji było wspomnienie Krystyny Górskiej-Gołaskiej o latach pracy w AP w Poznaniu za czasów dyrekcji prof. Kaczmarczyka, w okresie po drugiej wojnie światowej.

W drugiej części konferencji Jolanta Niezborala przedstawiła sylwetkę prof. Nawrockiego – jego życie i działalność naukową. Profesor przepracował w AP w Poznaniu 46 lat. W 1960 r. uzyskał tytuł doktora, w 1967 r. tytuł doktora habilitowanego, w 1977 r. tytuł profesora nadzwyczajnego, w 1991 r. zaś mianowano go profesorem zwyczajnym. Od 1956 do 1995 r. (do przejścia na emeryturę) kierował Oddziałem Informacji i Udostępniania. W latach 1973–1974 pełnił obowiązki dyrektora archiwum, a w latach 1977–1995 był jego wicedyrektorem. W latach 1970–1995 kierował powołanym z własnej inicjatywy zespołem problemowym „Informatyka i archiwa”. W latach 1993–2000 pełnił funkcję kuratora Archiwum Uniwersyteckiego w Poznaniu. Przez 21 lat (w latach 1972–1993) był prezesem Oddziału SAP w Poznaniu. Społecznie udzielał się także w PTH. Z wielkim zaangażowaniem i pasją przez wiele lat prezesował Towarzystwu Miłośników Miasta Poznania. Profesor Nawrocki pozostawił po sobie ponad 400 publikacji z zakresu archiwistyki, archiwoznawstwa, regionalistyki. Do najważniejszych trzeba zaliczyć: *Archiwistyka i regionalizm* (1995); *Dzieje Kępna* (1978); wyd. 2 uzupełnione (1982); *Dzieje Kobyłej Góry* (1989); *Dzieje Ostrzeszowa* (1990); *Dzieje Swarzędza* (1988); *Dzieje Środy Wielkopolskiej i jej regionu* (1990); *Dzieje wsi Parzynów w powiecie ostrzeszowskim* (2005); *Dzień powszedni mieszkańców Poznania w latach wojny i okupacji (wrzesień 1939–maj 1945)* (1995); *Hitlerowska okupacja Wielkopolski w okresie zarządu wojskowego. Wrzesień–październik 1939 r.* (1966); *Inwentarze mieszczkańskie z lat 1528–1635 z ksiąg miejskich Poznania* (1961); *Komputer w służbie archiwalnej* (1985); *Terror policyjny w „Kraju Warty” (1939–1945)* (1973); *Tezaurus archiwistyki* (1984); *Metodyka pracy archiwalnej* (pięć wydań: 1992, 1995, 1998, 2002, 2004); *Rozwój form kancelaryjnych na ziemiach polskich od średniowiecza do końca XX wieku* (1998). Ponadto niezwykle liczne artykuły, recenzje czasopism zagranicznych i komunikaty zostały wydrukowane w „Archeionie”.

Zawartość spuścizny prof. Nawrockiego w AP w Poznaniu zreferował Andrzej Choniawko, zwracając uwagę na przydatność materiałów archiwalnych do różnego rodzaju badań. Natomiast o działalności dydaktycznej S. Nawrockiego na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w latach 1974–2000 mówiła Irena Mamczak-Gadkowska. Przypomniała, że w latach

1974–1988 prof. Nawrocki pracował w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, w latach 1988–2000 zaś w Zakładzie Archiwistyki Instytutu Historii UAM.

Wspomnieniami o zamieszkiwaniu w sąsiedztwie prof. Nawrockiego w domu na Starym Mieście w Poznaniu podzielił się ks. dr hab. Leszek Wilczyński, pracujący obecnie na Wydziale Teologicznym UAM. O latach współpracy z prof. Nawrockim na poznańskim uniwersytecie mówił szef Zakładu Archiwistyki IH UAM Stanisław Sierpowski. Osobę Profesora, jako popularyzatora wiedzy o dziejach rodzinnego regionu, wspomniął też prezes Poznańskiego Klubu Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Ostrzeszowskiej – Marek Makiela.

Na zakończenie konferencji dyrektor AP w Poznaniu wręczył rodzinom obu Profesorów kopię czternastowiecznego tłoku pieczęci wielkiej miasta Poznania, prezesowi poznańskiego oddziału SAP, Przemysławowi Wojciechowskiemu, przekazał zaś list gratulacyjny wraz z oprawioną fotokopią najstarszego dokumentu pergaminowego przechowywanego w poznańskim archiwum, a dotyczącego fundacji klasztoru cystersów w Łeknie w 1153 r. W ten sposób dyrektor wyraził podziękowanie za wieloletnią, wszechstronną i merytoryczną współpracę SAP z Archiwum Państwowym.

Ostatnim elementem uroczystości było wręczenie przez wiceprezesa Zarządu Głównego SAP Krzysztofa Strykowskiemu oraz prezesa poznańskiego oddziału SAP P. Wojciechowskiemu nagród książkowych i listów gratulacyjnych długoletnim członkom stowarzyszenia. Nagrody otrzymali: doc. dr Irena Radtke (członek honorowy SAP), dr Elżbieta Wojcieszek, mgr Jadwiga Miedzianowska, mgr Monika Proniewicz, Benedykt Gryczka i mgr Henryk Krystek.

Wszyscy uczestnicy jubileuszowego spotkania otrzymali na pamiątkę foldery przygotowane przez zarząd oddziału SAP, a poświęcone S. Nawrockiemu i K. Kaczmarczykowi, a także folder zawierający zarys 45-letniej historii poznańskiego oddziału SAP.

Konferencja zakończyła się wspólnym obiadem w Pracowni Naukowej im. Prof. Stanisława Nawrockiego.

Przemysław Wojciechowski
(Archiwum Państwowe w Poznaniu)